

VELIČINA I BIJEDA REFORMIRANE LITURGIJE

Zgrada javnog crkvenog bogoslužja izgrađuje se već od samog početka kršćanstva, ali se već od početka bez prestanka i ruši. Neprekidno se poljepšava, ali u isti mah i nagrđuje. Nešto od onoga što se uvodi u liturgiju ima dugotrajnu vrijednost, a nešto je takovo da već neposredno iza uvođenja treba pomišljati na odstranjivanje.

Poslije nego što je papa sv. Pijo X u motupropriju »Abhinc duos annos« od 23. X 1913. opisao kako je Crkva kroz vjekove uređivala zgradu liturgije te kako se je tokom stoljeća rušila i kako se je u toj zgradi nagomilalo mnogo toga što tu ne spada, postavio je osnovno načelo liturgijske reforme kojoj je on bio inicijator: **»Liturgija mora opet zasjati u punom sjaju svoje uzvišenosti i ljepote!«** (Documenta pontificia ad instaurationem liturgicam spectantia, Romae 1953, str. 51).

Liturgijska reforma započeta od sv. Pija X nastavljena je pod vodstvom njegovih nasljednika i sretno dovršena odredbama II vatikanskog sabora, koje su uglavnom već provedene u djelo. Nema nikakve sumnje da u cijeloj povijesti Crkve nije na području liturgije bilo tako cjelovitog i tako uspješnog zahvata kao što je izdanje liturgijskih knjiga po smjernicama II vatikanskog sabora.

Zanimljivo je pogledati na neke nesavršenosti ovog grandioznog djela, i to posebno na one koje su uzrok vrlo bijednom izgledu liturgije u praksi. No ipak treba imati pred očima da tek sitni dio nesklada u liturgiji proizlazi iz nesavršenosti liturgijskog zakonodavstva, a glavni je uzrok nesklada pomanjkanje religioznog zanosa kod klera i vjernika.

I najsavršenije nije dovoljno savršeno

Radi Božje neizmjernosti s jedne strane i ljudske ograničenosti s druge strane ljudi uopće nisu u stanju da iskažu Bogu dostojno štovanje. Poslije nego što je uložio sve moguće napore da napravi što je moguće veličanstveniji hram, uskliknuo je Salamon: **»Nebesa nad nebesima ne mogu ga obuhvatiti, a kamo li ovaj dom što sam ga sagradio!«** (1 Kr 8, 27). Kad su se poslije Izraelci ponosili Salamonovim hramom kao s nečim savršenim, upozorio ih je prorok Izaija: **»Ovako govori Gospodin: Nebo je meni prijestolje a zemlja podnožje nogama mojim! Kakvu ćete mi kuću sagraditi i koje je mjesto dostojno moga prebivališta?«** (Iz 66, 1).

Koliko je poznato iz povijesnih vrela gotovo nigdje se kroz cijelu povijest kršćanstva nije bogoslužje tako skladno obavljalo kao na dvoru francuskog kralja sv. Ljudevita IX. Na Devetom času u franjevačkom

Časoslovu (on je bio franjevački trećoredac!) na njegov blagdan čitaju se o njemu riječi napisane o Davidu: »Pred žrtvenik je postavio glazbala, da zvucima njihovim uzveliča pjesmu. Povećao je sjaj blagdana i savršeno uredio slavlje svetkovina. Tako se je častilo sveto ime Gospodnje i svetište je odzvanjalo od rane zore!« (Sir 47, 9—10).

Sve što god su ljudi kroz vjekove na području bogoštovlja učinili samo je sitan pijesak. Tako i ova vrlo dobro promišljena i vrlo skladno provedena suvremena liturgijska reforma niti jest niti može biti savršena.

Ipak su u ovoj reformi mnoge pojedinosti vidno doprinijele napretku kršćanske pobožnosti, dok su neke druge bile povod neskladu ili pače negodovanju prema obnovljenoj liturgiji uopće.

Pojednostavljenje obreda

Među temeljnim odredbama koje je donio II vatikanski sabor u pogledu liturgijske reforme nalazi se i odredba da se »obredi moraju odlikovati plemenitom jednostavnošću« (Konstitucija o sv. Liturgiji, br. 34).

Doista su prelazile svaku mjeru predkoncilske odredbe o mnogobrojnim poklonima, znakovima križa, poljupcima oltara i pojedinih liturgijskih predmeta za vrijeme Mise. Novo je zakonodavstvo to svelo na minimum: gdje nema Svetotajstva na oltaru svi koncelebranti pokleknju samo prije Pričesti a glavni celebrant još i iza jednog i dugog posvećenja, veliki je znak križa ostao na početku i na kraju Mise a mali kod Evanđelja, oltar se ljubi samo na početku i na kraju Mise a knjiga Evanđelja poslije čitanja.

Možda je ovo što određuju opći zakoni o pojednostavljenju obreda i suviše malo, osim ako te zakone shvatimo da se mora učiniti barem to, a da u pojedinim slučajevima navedeni izrazi pobožnosti nisu zabranjeni, premda nisu naređeni. Bez sumnje je bilo previše ako je za vrijeme pontifikalne Mise trebalo biskupu poljubiti ruku oko stotinjak puta, ali nije red da se misli onako kako se danas misli, da je zabranjeno biskupu poljubiti ruku. Svakako je sasvim prikladno da to bude samo jedanput prigodom pojedinog susreta. Možda bi osim poljupca oltara, knjige Evanđelja i križa na Veliki Petak, ipak u pojedinim slučajevima bio prikladan poljubac i drugih posvećenih predmeta, npr. uskrsne svijetle, redovničkog pravila i redovničke haljine prigodom oblačenja redovnika.

Međutim se u praksi događa protivno: postoji tendencija da se izostavi i predviđeni minimum. Bez skrupula se npr. izostavlja poklon Euharistiji koji je prije Pričesti propisan za svakoga pojedinca i svećenika i vjernika. Ne bi se trebalo pozivati na neskladnu činjenicu da su taj poklon izostavljali i monasi liturgijskog benediktinskog reda prigo-

dom zadnjeg generalnog kapitula. Još je nezgodniji slučaj s poklonom iza riječi kojima se opisuje smrt Isusova za vrijeme čitanja Muke na Cvjetnicu, Bdjenje Velikog Petka i Bogoslužje Muke i Smrti Kristove. U latinskom tekstu iza riječi »emisit spiritum« ili »exspiravit« dolazi rubrika »Hic genuflectitur, et pausat aliquantulum«. No u hrvatskom »Redu čitanja« A, B i C kao ni u »Časoslovu naroda Božjega« nema ni traga takovom upozorenju. Zakoni reformiranog Misala određuju da koncelebranti kod Mise obuku istu odjeću kao i glavni celebrant. Jedino u slučaju velikog broja koncelebranta, ako nema dovoljno paramenata, mogu celebrirati u albi i stoli (Opća uredba, br. 161). U praksi se često misna odjeća koncelebranta i bez razloga pojednostavni. S druge strane u izgovaranju riječi kanona, gdje je pojednostavljenje potrebno, događa se protivno. Opća uredba reformiranog Misala određuje da glavni celebrant riječi euharistijske molitve izgovara glasno a ostali koncelebranti podglas (br. 170). Tako bi se te riječi mogle slobodnije deklamirati a ne recitirati.

Općecrkvena ili lokalna liturgija

Vjernici našeg stoljeća osjetili su da ih odviše steže vrlo strogo shvaćeno jedinstvo liturgije, posebno jedinstvo jezika, jedinstvo liturgijskih zakona i simbola. Jedinstvo liturgijskog jezika, može se reći, sasvim je prestalo. Jedinstvo liturgijskih zakona, tekstova i simbola ponešto je olabavilo. To je bilo potrebno, da liturgija prestane biti kruta forma a dobije nešto svježine izražajem pobožnosti konkretno sabrane zajednice vjernika.

Upravo radi toga su u reformiranoj liturgiji mnoge pojedinosti ostavljene da ih odrede partikularni zakoni. Posebno su velike ovlasti dane biskupskim konferencijama. No bez ikakve sumnje to je prebacivanje dvosjekli mač. Često puta partikularni forum nije u stanju da stvori nešto skladno i dostojanstveno kako to može učiniti centralna crkvena vlast.

Po novim liturgijskim zakonima predviđeno je, da biskupska konferencija može misne pjesme uz stanovite uvjete zamijeniti drugim prikladnim pjesmama. Ni veliki se narodi ne mogu pohvaliti da im se zamjena može mjeriti s tekstovima liturgijskih knjiga i melodije s melodijama gregorijanskog korala. No ono što se u tom pogledu događa na području Hrvatske bez sumnje je upadna *d e g r a d a c i j a* liturgije. Dok su mnoge pjesme koji se uvlače u hrvatsku Misu što se tiče melodije doista izvrsne, što se tiče teksta vrlo mali broj ima potrebite odlike da postane sastavni dio liturgije.

Improvizacije nas dovode na još skliskiji teren. Što li sve nećemo čuti u sve češće improviziranim molitvama vjernika?! Da ne nabrajam loše, evo npr. jedne od osrednjih: »**Da Dinamo bude prvi, a Hajduk na**

drugom mistu, molimo te. — **Gospodine, pomiluj nas!**» Za improvizacije ne traži mnogo veći liturgijski odgoj nego za vršenje onih obreda koji su već konačno oblikovani.

Upravo stoga što je prepušteno biskupskoj konferenciji kako će se obdržavati kvatreni i prosni dani došlo je do toga da se ne obdržavaju nikako.

Mjesto da se razborito i skladno iskoristi sloboda koju u mnogim pojedinostima daju reformirani liturgijski zakoni redovito su u praksi najneskladnije oblikovani oni obredi u kojima je vršiocima pušteno najviše slobode, npr. obred zavjetovanja redovnika.

Za vršenje reformirane liturgije morali bismo imati mnogo više znanja, zalaganja i pažnje nego do sada.

Veličina i bijeda

Drugi je vatikanski sabor dao svečanu izjavu: »Liturgija je vrhunac prema kojemu teži djelatnost Crkve i ujedno izvor iz kojega proističe sva njezina snaga!« (Konstitucija o sv. Liturgiji, br. 10).

Da vršenje liturgije postane što je moguće savršeniji izražaj života Kristove zajednice, pobrinuo se sveti sabor mnogim zahvatima posebno uvođenjem živog jezika i obilnijeg čitanja Sv. Pisma.

No dok se mnogo toga usavršuje i unapređuje, ima skliskih terena na kojima postoji opasnost da se liturgija u praksi izobliči i degradira.

Koncil je s pravom iz mnogo razloga postavio načelo postepenog provođenja liturgijske obnove. To je mnogima bilo povod (doduše bez razloga), da ono što kroz desetak godina nije reformirano smatraju da je ukinuto.

Radi stoljećima uvriježenog juridizma mnogi još uvijek brižno istražuju što ih u liturgiji obavezuje i nastoje to revno vršiti, a nikakvu važnost ne daju onome što je pušteno na slobodu. No mnoge su vrlo važne pojedinosti (npr. bogoslužje bdjenja pred nedjelje, blagdane i svetkovine) ostavljene na volju upravo radi toga da bolje usklađene postanu što življi izražaj pobožnosti konkretno sakupljene zajednice.

Radi nedovoljnog shvaćanja, nepažnje i nemarnosti svećenika i vjernika mnogi obredi izgledaju doista bijedno. Budući da liturgija ne daje mnogima ono što može dati, uvode se u liturgiju kojekakvi surogati koji još više udaljuju pažnju prisutnih od misterija koji se obavlja. Ulazni ophod i ophod donošenja darova na prikazanju često stvaraju vrlo bijedan utisak. Obredi sprovoda, u kojima se lice Crkve pokazuje pred svijetom koji ne vjeruje češće nego li bilo gdje drugo, djeluju na prisutne još bijednije.

Kad se već mnogi retci iz biblijskih tekstova izostavljaju, doista nije potrebno stavljati vjernicima u usta one tekstove koji mimoilaze vjeru u drugi život, npr.: »Ne, Gospodina mrtvi ne hvale, niti itko od onih

koji siđu u Tišinu. Mi živi, mi Gospodina slavimo sada i do vijeka. — Jer Podzemlje ne slavi tebe, ne hvali te Smrt; oni koji padnu u rupu u tvoju se vjernost više ne uzdaju. Živi, živi, jedino on te slavi kao ja danas» (Časoslov naroda Božjega, str. 132 i 156). Dok se s jedne strane u nekim biskupijama zabranjuje upotreba crne boje u liturgiji da se što bolje naglasi vjera u drugi život, dotle se u službenom molitveniku ostavljaju ovakvi tekstovi. Ovo nije sitnica. Kompetentni bi se morali nad ovim zamisliti.

U velikom broju rekonstruiranih crkava tabernakul nije časno postavljen. Kult presv. Euharistije izvan Mise općenito je vrlo bijedan, pao je blizu do nule.

—0—

U ovome drmanju zgrade sv. Liturgije, što ga u naše vrijeme doživljujemo, potrebno je skretati pažnju na ono što se ne može uzdrmati i budno paziti da se ne polupa što god od onoga što je kršćanima svih vremena bilo sveto i vrijedno.

»Promijenit će se stvorene stvarnosti koje se drmaju, a ostat će ono što se ne može uzdrmati. Zato primajući u posjed kraljevstvo koje se ne može uzdrmati, čuvajmo i dalje milost. Njom i dalje štujemo Boga kako mu je ugodno u strahu i poštovanju, jer Bog je naš oganj koji spaljuje!« (Hebr 12, 27—29).